

se pak shromáždili v Sandoměři na synodu malopolských reformovaných ke konečnému dojednání. Jednotu zastupoval Andrzej Prażmowski — snad to byla se strany Bratří určitá opatrnost, že se vyhnuli přímému zastoupení tam, kde se mělo jednat o přijetí nové konfese. Platným účastníkem byl však přece bratrský jáhen, Izraelův věrný odchovanec a později nástupce B. Simeon Theofil Turnovský, ve Vitemberku dobře vzdělaný. Všechny tři strany navrhly za základ dohody zprvu svou vlastní konfesi. To ovšem nemohlo vésti k cíli. Když však Turnovský prohlásil, že Bratři jsou ochotni připojit se ke konfesi připravené reformovanými, zachovávající nadále pro sebe konfesi svou, ustoupili i luterští od požadavku, aby dohoda byla uzavřena na základě Augustany, a navrhl sepsat konfesi společnou, při čemž ovšem pro sebe podrží vyznání Augsburské. K napsání takové konfese nedošlo, strany se však domluvily na společném prohlášení, t. zv. *recesu*, jenž měl znít tak, aby vyjadřoval učení společné všem třem církvím, připouštěje úmyslně výklad na tu i na onu stranu. Zejména šlo o učení o večeři Páně. Po dlouhé diskusi, v níž Turnovský uplatnil zájem Bratří i vůli k dohodě, bylo usneseno: „Shodli jsme se, abychom věřili a vyznávali, že podstatná přítomnost Kristova nenaznačuje se pouze, nýbrž opravdu ve Večeři požívajícím ji představuje se, rozděluje a podává tělo a krev Kristova, při čemž k věci samé připojena jsou znamení nikterak pouhá: podle povahy svátostí“. [Tak zní Bidlův překlad latinské formule: ...substantialem praesentiam Christi non significari dumtaxat, sed vere in Coena ea vescentibus repraesentari, distribui et exhiberi corpus et sanguinem Domini, symbolis adiectis ipsi rei, minime nudis: secundum sacramentorum naturam.] Vedle této společné formule eucharistické obsahuje *reces* také obsáhlý článek o večeři Páně ze Saské konfese z r. 1551, který již reformovaní byli vložili do svého návrhu jako doplněk ke konfesi Helvetské. Flaciovská tendence polských luteránů ustoupila v tomto jednání směru filipistickému. Jinak obsahuje *reces* vzájemné uznání pravověrnosti zúčastněných církví, zejména v učení o Trojici a o ospravedlnění, slib pokoje a lásky, i vzájemné zvaní k synodům. *Reces* pak nazván Vzájemnou

dohodou [Consensus mutuus, podle místa sjednání Consensus Sandomiriensis].

Luteráni a Bratři jej doplnili dalšími *úmluvami*, učiněnými v Poznani. Kazatelé obou církví se mohou navzájem zastupovat konáním služeb Božích i vysluhovááním svátostí, strana straně nesmí odluzovat duchovní ani údy sboru, vyloučení z jedné církve nebudou přijímáni ve druhé, obě strany ať se nabádají k lásce, aby nedocházelo k věroučným hádkám, senioři mají pečovat o prohlubování sjednané dohody, obě církve budou ve svých řadách dbát kázně bez přijímání osob. Obojí dohoda byla v evangelických církvích přijata s velikou radostí. V Poznani uspořádali Bratři s luterskými společně bohoslužby, při nichž B. Lorenc fungoval v luterské modlitebně v komži, kdežto luterští kazatelé sloužili odpoledne v bratrském sboru po bratrském způsobu bez komže. I když konsens nepřivodil spojení církví, znamenal veliký pokrok v době, kdy mezikonfesiční napětí dělilo evangelické církve hrozivým způsobem. Proto také budil veliký zájem také za hranicemi Polska. Úkolem Bratří bylo tvořit i nadále spojovací článek mezi luterány a kalvinisty.

Shoda mezi polskými protestanty, z níž ovšem antitrinitáři byli vyloučeni, přišla pozdě, aby mohla přivodit provedení reformace v celé zemi. Bylo již zřejmé, že katolická církev uhájila své místo a že rychle získá převahu. Evangelíkům půjde již jen o udržení posic, o uzákonění a zachování svobody vyznání v menšinovém postavení, v němž jim bude posilou velký počet pravoslavných ve východní části nyní již zcela sjednocené polskolitevské říše. Zatím nastane po smrti Zikmunda II. Augusta [1572] čtrnáctileté období poměrného klidu, než protestanty zřetelně ohrozí nový, nerozpačitý útok s katolické strany.

I V POLSKU se Bratří nazývali Bratry českými. [Jména „Bratři polští“ užívali polští sociniáni.] Jejich sbory měly tvořit novou *větev Jednoty českomoravské*. Dlouho ji vedli kněží a zejména senioři v Čechách vyrostlí; podali jsme dosti dokladů, jak bylo úzké spojení s mateřskou církví udržováno. Rozvoj polských sborů, odlehlost od českých zemí i rozdílnost polského